

Digital agenda för Sverige

- FÖR ÖPPEN KUNSKAP OCH INFORMATION

DiK

Vision 2020. År 2020 har de digitala klyftorna övervunnits.

Biblioteken är spjutspetsar i det livslånga lärandet. Alla elever har tillgång till ett skolbibliotek som utvecklar ungas informationskompetens. Bibliotekariers och lärares gemensamma kunskap vägleder eleverna till kompetenta medborgare i kunskapssamhället.

Kulturen spelar en grundläggande roll i det demokratiska samhället. Kulturarvet är tillgängligt bland annat genom mobila enheter som tablets och smartphones. Minnesinstitutionerna har skapat och förvaltar en informationsallmänning på internet. Denna allmänning är integrerad med EU:s gemensamma kulturportal som möjliggör för alla att på ett enkelt och effektivt sätt få tillgång till Europas samlade kunskap om exempelvis den gata du promenerar på eller en historisk händelse du funderar över. Kulturallmänningen är en central och tillförlitlig källa för medborgarens eget kreativa skapande.

Litteratur, museiutställningar, föredrag eller happenings är tillgängliga på ett jämlikt sätt genom att alla medborgare garanteras snabba internetuppkopplingar.

År 2020 har vi förstått att samtiden är morgondagens kulturarv och forskarnas material om våra liv. Det digitala kulturarvet tas om hand på ett tryggt sätt över institutionsgränser.

Sex strategiska områden för en nationell digital agenda

Eu har antagit en digital agenda inom ramen för tillväxtstrategin, EU 2020. Syftet är att ta till vara den potential som den ökade digitaliseringen innebär. Under 2011 arbetar den svenska regeringen med att ta fram en nationell digital agenda. DIK deltar i detta och i samverkan med medlemmar och andra aktörer på informations- och kulturområdet har vi utvecklat ett antal ställningstaganden och krav som riktar sig i första hand till regering och riksdag.

DIK:s medlemmar är akademiskt utbildade arkivarier, bibliotekarier, museitjänstemän och kommunikatörer. De arbetar med att stimulera nyfikenhet, läsning, kunskapssökning, kommunikation och digitalt kunnande – allt det som ger informationskompetens. Det är nyckelkompetenser i kunskaps-samhället och måste tydligt främjas i en digital agenda.

1. ÖPPNA KULTURARVET

I arkiven, biblioteken och museerna finns historien bevarad. Här har de så kallade minnesinstitutionerna, sitt grundläggande uppdrag. Att digitalisera kulturarvet måste vara en del av den nationella digitala agendan. Det behövs en kraftsamling för att föra över analogt material till digital form och den måste vara långsiktig, inte i form av ett tillfälligt projekt. När material är bevarat i digital form ökar möjligheten att vidareutnyttja källorna för skolor, forskare, entreprenörer och institutionerna kan lättare kommunicera sin kunskap. Det talas ibland om att detta

skulle kosta alltför stora summor men som en jämförelse kostar det lika mycket att digitalisera Europas hela ljudarkiv som att bygga tio mil motorväg.

I Sverige gjordes Accessprojektet möjligt genom att omfördela cirka 200 miljoner kronor per år, från arbetsmarknadspolitiken till kultursatsningar. DIK menar att den satsningen bör återinföras och göras permanent. För att nå största möjliga effekt bör medlen administreras av samordningssekreteriatet för digitalisering, digitalt bevarande och digital förmedling av kulturarvet.

Vi vill understryka att samordningssekreteriatet är en välkommen satsning, men kulturarvsfrågorna får inte enbart hanteras inom ramen för detta tillfälliga regeringsuppdrag, utan måste också spela roll i andra sammanhang, till exempel den nationella digitala agendan. Vi är också kritiska till upphovsrättslagens otidsenliga utformning som motverkar de möjligheter som informationssamhället bjuder för lärande, kreativitet, upplevelser och entreprenörskap.

› Återinför och permanenta en digitaliseringssatsning bland annat genom att omfördela till en början 200 miljoner kronor från arbetsmarknadspolitiska åtgärder och lägg fördelningsansvaret på samordningssekreteriatet.

”Att digitalisera kulturarvet måste vara en del av den nationella digitala agendan.”

- › Släpp kulturen fri! Den kulturella allmänningen ska vara gratis och tillgänglig för alla medborgare! Uppmuntra och stöd kultur- och utbildningsmyndigheter som arbetar med öppna API:er eller annan öppen data som underlättar och förenklar vidareutnyttjande av information.
- › Underlätta för framsynta institutioner inom kultursektorn och bifall e-delegationens förslag att vissa myndigheter skulle kunna få utökad låneram för att skapa gemensamma system- och driftlösningar!
- › Se till att den nationella strategien som kulturdepartementet arbetar med korrelerar med den nationella digitala agendan!

2. EN POTENTIELL MÅNGMILJARDMARKNAD

Tillväxt kräver kultur. Även inom kulturen måste entreprenörernas kraft få möjlighet att växa.

I takt med den digitala utvecklingen på våra museer och institutioner ökar möjligheten för entreprenörskap inom dessa områden. Tillväxtverket har inom ramen för regeringens satsning på kulturella och kreativa näringar anslagit drygt 70 miljoner kronor för det ändamålet. Det är olyckligt att minnesinstitutionerna inte inkluderas i detta arbete. Vi menar att tillgången till öppen kulturarvsdata kan spela stor roll i utvecklingen av bland annat den moderna turistnäringen.

På samma sätt är vi kritiska till att kultur- och utbildningssektorn undantogs i den nya lagen om vidareutnyttjande av handlingar och genomförandet av PSI-direktivet (Public Sector Information). Vi anser därför att lagen bör ändras. Museer, arkiv och bibliotek har svaret på många av de frågor vi ställer oss dag-

”Vi vill visa hur digital teknik öppnar kulturinstitutionerna och gör kulturarvet tillgängligt för alla.”

ligen. Vi vill visa hur digital teknik öppnar kulturinstitutionerna och gör kulturarvet tillgängligt för alla. I praktiken handlar det om att ge privata entreprenörer möjlighet att omsätta kulturarvets potential genom att utveckla så kallade smarta tjänster. Det betyder inte att kulturarvet försvinner eller att institutioner med sakkunskap ska överlåta ansvaret för kunskap och information till någon annan. Det betyder att den information som offentligt finansierade institutioner producerar kan användas vidare av entreprenörer och informationsförmedlare.

- › Inkludera museer, arkiv och kulturarvsmyndigheter i regeringens handlingsplan för kulturella och kreativa näringar.
- › Utöka PSI-direktivet till att omfatta utbildnings- och kultursektorn och belöna myndigheter som arbetar med öppen data.
- › Regeringen måste främja entreprenörskap och framväxten av en helt ny informationsmarknad på kulturområdet.

3. ANALOGT ELLER DIGITALT? BÅDE OCH

DIK menar att det är hög tid att komma bort från föreställningen att analogt och digitalt konkurrerar eller att det förstnämnda ska ersättas av det senare. Idag

fokuseras lagar och avtal kring tekniskspecifika lösningar istället för att se syftet med till exempel bibliotekens utlån av olika medier eller bevarande av litteratur och texter i olika format. DIK menar att det behövs ett helhetsbegrepp som utgår från den enskilda medborgarens behov av berättelsen, artikeln, filmen, musiken med mera istället för den teknik med vilken mediet förmedlas.

Det finns en stor risk att kultur- och utbildningssektorn fokuserar för mycket på att digitalisera analogt material medan det som föds digitalt fortsatt behandlas som analogt. För att vi till fullo ska kunna förstå de förändringar möjligheten att fildela innebär för digitalt skapat material behövs ett forskningscenter med ansvar för utveckling av digitala arkiv.

- › Knyt ett utvecklingscentrum för arkivering till samordningssektariatet eller Kungliga biblioteket.
- › Motverka motsatsställningen mellan digitalt och analogt material genom att fokusera på innehåll istället för tekniskspecifika lösningar.

4. KVALITETSSATSA PÅ SKOLBIBLIOTEKEN

För att använda internet som kunskapskälla behövs mer kunskap och färdighet än att hitta till närmaste sökmotor. Det kräver informationskompetens, det vill säga förmåga att värdera och bedöma innehållet i den digitala miljön.

Skolbiblioteken har en strategisk roll i skolans lärandeprocesser och en central roll för elevers förmåga att navigera i det digitala landskapet. Enligt Kulturrådets statistik (2008) saknar en tredjedel av landets skolbibliotek datorer med internetuppkopp-

ling. Att skolbiblioteken nu tydligare regleras i den nya skollagen är ett viktigt steg, men inte tillräckligt. Det behövs en nationell kvalitetssatsning på skolbiblioteken genom statliga stimulans- och utvecklingsmedel.

Alla elever ska ha tillgång till ett skolbibliotek med internetuppkoppling. Dessutom ska de, av

utbildade skolbibliotekarier, ha stöd och vägledning i hur man söker, källkritiskt bedömer och använder information i en vidgad textvärld. Om bibliotekariers och lärares gemensamma kompetens adderas blir $1+1=3$.

- › Genomför en nationell kvalitetssatsning på skolbiblioteken genom statliga stimulans- och utvecklingsmedel.
- › Ställ krav på att rektorer och ansvariga skolledare bemannar skolbiblioteken med kompetent personal.

5. NATIONELLT ANSVAR FÖR BIBLIOTEKEN

Ge ett samlat nationellt ansvar för biblioteken som motor i arbetet med att överbrygga den digitala klyftan. Folkbiblioteken har spelat en viktig roll för Sveriges utveckling till en modern IT-nation. Genom utbildning och genom att ge medborgare tillgång till datorer har många fått tillgång till internet via biblioteken. Nu är det dags för nästa steg. Kungliga bibliote-

”Skolbiblioteken har en strategisk roll i skolans lärandeprocesser.”

”Den digitala kompetensen får inte vara beroende av var i landet biblioteket ligger.”

ket har fått ett uppdrag att svara för nationell överblick, främja samverkan och driva på utvecklingen inom biblioteksväsendet.

I praktiken har uppdraget blivit alltför begränsat och det nationella ansvaret för biblioteken är fortfarande splittrat. Men det är ändå en positiv början på en utveckling mot ett samlat nationellt ansvar. Ett sådant är nödvändigt för att biblioteken i framtiden ska kunna vara en motor i arbetet med att överbrygga den digitala klyftan. I kultursamverkansmodellen ligger medel för regionbibliotekens verksamhet. Det vilar också ett stort ansvar på regionerna att tillsammans med staten och kommunerna delta i utvecklingen av bibliotekens arbete för ökad digital tillgänglighet.

Den digitala kompetensen får inte vara beroende av var i landet biblioteket ligger. Det bör vara ett nationellt ansvar att se till att rätt kompetens finns på biblioteken för att arbetet med digital delaktighet ska kunna bedrivas.

Litteraturutredningen (SOU 2011:24) har också ett viktigt uppdrag utifrån ett digitaliseringsperspektiv. Utredningen ska lämna förslag på hur litteraturens ställning kan stärkas samt bland annat bedöma och föreslå vilka statliga insatser som bör göras för att möta de utmaningar som teknikutvecklingen för med sig.

- › Ge Kungliga biblioteket ansvar att initiera och samordna utbildningsinsatser för bibliotekspersonal, som i sin tur arbetar med att utbilda invånarna.
- › Litteraturutredningen (SOU 2011:24) måste lämna tydliga förslag på vad staten bör göra för att möta de utmaningar som teknikutvecklingen för med sig.

6. EU:S DIGITALA AGENDA

EU:s digitala agenda är ett av de flaggskepp som EU-kommissionen presenterar i genomförandet av tillväxtstrategin EU 2020. DIK följer utvecklingen när det gäller kulturområdet och de digitala frågorna inom EU eftersom detta påverkar den svenska politiken i hög grad. EU:s vision om att överbrygga de digitala klyftorna är mycket positiv. DIK vill särskilt uppmärksamma den utvärdering av PSI-direktivet (Public Sector Information) som pågår inom kommissionen och framhålla vikten av att Sverige använder detta tillfälle till att påpeka behovet av att utvidga direktivet till att även omfatta kultur- och utbildningssektorn.

- › Regeringen måste driva på inom EU så att PSI-direktivet även omfattar kultur- och utbildningssektorn.

Det kreativa facket

DIK är akademikerfacket för kultur och kommunikation. Vi är cirka 22 000 medlemmar som finns på alla typer av arbetsplatser över hela landet. DIK är ett av de förbund som tillsammans bildar Saco, Sveriges akademikers centralorganisation. DIK är också en opinionsbildande intresseorganisation. Tillsammans arbetar vi för god kompetens-, löne- och professionsutveckling för våra medlemmar. Självklart är vi partipolitiskt obundna.

